

Křížková, A. 2006b. „Nezájem pověřených. Přístup českých politiků a političek, úředníků a úřednic k otázkám genderové rovnosti.“ *Gender, rovné příležitosti, výzkum*, roč. 7, č. 2: 37–41.

Plantenga, J., Remery Ch., et al. 2006. *The gender pay gap. Origins and policy responses. A comparative review of thirty European countries*. The co-ordinators' synthesis report prepared for the Equality Unit, European Commission. (Dostupné na: http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2006/ke7606200_en.pdf, naposledy navštíveno 5. 6. 2008).

Poznámky

1 Viz všeříkající projev Mirka Topolánka k Evropskému roku rovných příležitostí. (Dostupné na: http://domaci.ihned.cz/c3-23154985-002000_d-cele-zneni-projevu-mirka-topolanka-k-evropskemu-roku-rovných-prilezitosti, naposledy navštíveno 5. 6. 2008).

2 Viz např. rozhovor s ředitelem Občanského institutu Romanem Jochem „Princip antidiskriminace je rovnostářské šílenství“, 27. 4. 2008 na ČT 24 (dostupné na: <http://www.ct24.cz/textove-prepisy/osobnosti-na-ct24/13314-princip-antidiskriminace-je-rovnostarske-silenstvi-rika-roman-joch/>, naposledy navštíveno 5. 6. 2008).

OBJEVOVANÁ TVÁŘ UMĚNÍ / IVANA PITROVÁ

ZIKMUND, L. (ED.). 2007. *GENDER A UMĚNÍ 19. STOLETÍ*.

PRAHA: INTERAKTIV.CZ. O. S.

V rámci výzkumného projektu *Žena a gender v umění* vyšel v roce 2007 sborník prací pod názvem *Gender a umění 19. století*. Samotný projekt je součástí obsáhlejší neziskové studentské aktivity oBrAZAR,¹ která si klade za cíl vnést svěží vítr do plachet uměleckohistorického diskursu.

Úvodem si dovoluji připomenout obecný problém prosazování genderové perspektivy ve vizuálním umění nejen do povědomí veřejnosti, ale zejména do odborného kunsthistorického diskursu, neboť sám editor na tuto skutečnost několikrát naráží. Totiž téměř každá výzkumná perspektiva vedená z pozice genderových studií naráží na nános stereotypních celospolečenských postojů, které gender směšují s feminismem a feminismus pranýřují jako radikální až extremistický boj za práva frustrovaných žen, což jsou představy sice zkreslené a notně zjednodušující, nicméně těžko vymýtitelné. Navíc studia sama se staví do nezáviděníhodné situace tím, že často nešťastně formulují své cíle bádání (a současně i požadavky) jako

problematiku výhradně ženské části populace. Posledně jmenovaný zádrhel však souvisí s relativní novostí genderových studií.² Mluvit o jakékoliv ucelené koncepci genderových perspektiv je tedy zatím pouhou chimérou. Prozatím stále probíhá fáze hledání různých možností zachycení problému, jejich popisu, řešení a aplikace alternativ. Genderová studia se znovu a znovu ocitají na metodologickém rozcestí, aniž by disponovala jakoukoliv mapou. Jejich úkolem se v podstatě stává zachycení každodenního běhu života, který se pokouší problematizovat (snad odtud také jejich nepopularita), a zejména revize již tolikrát probádaného.

Sborník *Gender a umění 19. století* se staví do obtížné pozice. Nejenže vynáší na povrch mnohokrát již prozkoumané souvislosti, aby je podrobil novému čtení (t.j. revizionistický pohled na dějiny umění s ohledem na tvorbu absentující, tedy zejména ženské). Také, a především, si klade za cíl ukázat a představit čtenáři možnou šíři zájmu genderových stu-

ho handicapu v souvislosti s možnostmi uplatnění se na pracovním trhu byla řešena v příspěvku Kateřiny Matyskové nazvaném „Jak se žije zrakově postiženým“, kde se věnovala volbě profese, hledání vhodného pracovního místa, ale i diskriminaci na pracovišti, stejně tak jako soukromému – partnerskému a rodinnému životu těchto lidí a jejich volnočasovým aktivitám. Ve své prezentaci se zaměřila na genderové odlišnosti projevující se mimo jiné i ve strategiích žen a mužů v rámci jejich soukromého života. Příspěvek věnovaný migrantkám z Ukrajiny, vypracovaný Hanou Víznerovou, avšak přednesený Šárkou Hastrmanovou, poukázal na kumulaci nerovnosti u této skupiny žen: etnické příslušnosti, genderu a rodičovství. Blok byl zakončen tématem „Trh práce a plodnost“, v němž se jeho autorka Hana Hašková zaměřila na postižení souvislosti mezi pracovním životem, plánováním a realizací rodičovství, a to u bezdětných třicátníků a třicátnic. I tato odpolední část byla doplněna speciální přednáškou, tentokrát právničky JUDr. Spoustové na téma „Zákoník práce a ochrana ohrožených skupin na trhu práce“. V panelové diskusi byl věnován prostor účelnosti a kontraproduktivě ochrany určitých skupin pracujících, a to jak z pohledu zaměstnavatelů, zaměstnanců, tak i odborů, a vystoupili v ní JUDr. Spoustová a Mgr. Wichterlová za Gender studies, o. p. s., D. Machátová za ČMKOS, H. Cetlová za Středočeskou asociaci podnikatelek a manažerek a JUDr. Víšková, zaměřující se na problematiku diskriminace osob se zdravotním postižením. JUDr. Víšková se vyslovila spíše než pro speciální ochranné zákonodárství pro aplikaci ekonomických nástrojů jako stimulů pro integraci lidí se zdravotním postižením na trh práce. Právnička Spoustová kladla důraz na převzetí odpovědnosti státu za znevýhodněné skupiny na pracovním trhu. V diskusi zazněly a byly rozebírány a zodpovídané jak relativně konkrétní otázky – týkající se případné pracovněprávní ochrany pracujících, diskriminace apod., tak také témata obecnější a svým zaměřením konceptuální, například téma vhodnosti používání konceptu rizika a marginalizace ve vztahu k určitým sociálním skupinám na trhu práce.

dií dějin umění. Ta nelze redukovat pouze na tolik skloňované „znovuobjevování umělkyní“. Autoři a autorky se zabývají obecněji pojatou uměleckou identitou, která může být determinovaná nejen odlišnou genderovou zkušeností, ale také odlišnou sexuální identitou (gay identita) či společenským postojem (dandy). Nepátrají pouze po chybějících částech uměleckého světa, ale hledají také prostor, ve kterém se mlčící menšina realizovala (ženské salóny a společenský život). Neomezují se jen na dosazování jmen na bílá místa v učebnicích dějin umění, ale pouštějí se do odvážných reinterpretací uměleckých děl (ženy v díle a životě...). Uměleckou tvorbu zkoumají prizmatem novodobých teorií (queer teorie), aplikují komparace, odvozují korelace a mají ambici přepsat stávající dějiny umění. Právě takovou směsicí perspektiv, metod a témat sborník *Gender a umění 19. století* skutečně odráží.

Text Zuzany Schreiberové³ zaměřený na jednu z hlavních překážek prosazování žen v umění, absenci oficiálního uměleckého vzdělání, je klasickou historicko-analytickou prací genderového diskursu. Už proto, že se zaměřuje na české prostředí, nepředstavuje pouhý přepis či kompilát zahraniční literatury.⁴ Na druhou stranu však nevyužívá plně potenciálu, které téma nabízí. Poněkud nešťastně zvolený titul práce může vést čtenáře k zavádějícím očekáváním. Vedle výčtu rozdílů mezi genderovou situací na českých a zahraničních školách bych očekávala alespoň naznačení možných příčin akademického konzervatismu v habsburské monarchii. V takovém případě by bylo možné rozpracovat širěji koncept uměleckého diletantismu (s. 4) – jeho podobu a konsekvence – který se studijními možnostmi žen souvisí velice úzce a kontaminoval společenské smýšlení o ženské tvorbě natolik, že dalece přesáhl hranice své doby.

Autorka jinak uvádí řadu nosných témat, která by si zasloužila více prostoru a vlastní rozbor. Není například možné nalézt paralelu mezi pozicí univerzitních hospitantek (s. 4) a středověkých tovaryšů? Nejedná se v obou případech o dosažení náležitého vzdělání, ovšem bez práva na jeho oficiální stvrzení? Jak definovaly „dobové schema-

tismy“ 19. století (s. 4), kdo je a kdo není profesionálním umělcem? Proč zaostávalo otevírání uměleckých škol ženám za ostatními vzdělávacími institucemi (lékařskými, právníckými) u nás i ve světě? Svým rozsahem pochopitelně nemohla práce Zuzany Schreiberové zodpovědět všechny otázky.

Příspěvek s názvem „Percepce gay identity v akademickém umění 19. století“ (s. 8–18) Ladislava Zikmunda slibuje vržení světla na jeden z temných koutů Pandořiny skříňky dějin umění, na skrytý homoerotický podtext akademické umělecké tvorby 19. století. I přes zdánlivě vymezující úvod však není od samého počátku zřejmé, čím se bude autor v příspěvku konkrétně zabývat. Tvorbou homosexuálně orientovaných umělců, nebo homoerotickou interpretací tradičně vykládaných děl? Definice umění jako sféry „homoeroticky ovlivněné [...] ještě více zaměřené na mužský, gay homoerotický prvek“ (s. 9) na srozumitelnosti nepřidává, stejně jako nepřilíš jasné členění příspěvku. Po nevyváženě obsáhlém úvodu následuje kapitola věnovaná Winckelmannovi, k jehož osobě však chybí jakákoliv biografická data včetně křestního jména. Ve třetí a poslední části je naznačena jistá geografická kontinuita (od Francie, přes Británii, k nám) autorova postupu, ta však bohužel opět nijak výrazně nepřispívá k vykreslení představy o tom, jak vypadala percepce gay identity v akademickém umění 19. století.

Ačkoliv je nesporné, že Ladislav Zikmund se orientuje v tématu, které si zvolil, jeho sdělení se ztrácí v neuspořádané záplavě jmen a pojmů. Nade všemi vyniká informace o přetrvávajícím vlivu antiky na všechna následující století, naznačeny jsou některé kontexty, ve kterých lze homoerotické prvky vysledovat (nevinná mladistvá čistota a dokonalost, erotická až dandyovská nespoutanost zralého muže, spojení krásy s vítězstvím, motiv přírody a přirozenosti, náboženský kontext apod.). Domnívám se, že právě podél těchto významových celků by bylo možné vystavět soudržnější konstrukci.

Celodenní workshop poukázal na proměny trhu práce, které mohou v různých směrech a s různými dopady ovlivňovat soukromý život lidí, možnosti kombinace pracovních, osobních a rodinných závazků, a naznačil tak, že ryze individuální zvládání tohoto problému není a nemůže být vždy zcela efektivní, pokud je systém společnosti nastaven jen a pouze na udělení priority a jednostranné respektování sféry placené práce.

ŽENSKÉ ORGANIZACE A FEMINISTICKÉ HNUTÍ VE SVĚTLE DIVERZITY / Kateřina Pulkrábková, Šárka Soudková

Ve dnech 10.–13. června 2008 se v Praze uskutečnil doktorandský kurs pořádaný v rámci projektu 6. rámcového programu Evropské komise „*Gendered Citizenship in a Multicultural Context: The Impact of Women's Movements*“ (FEMCIT) Researching Gendered Citizenship and Women's movement in Multicultural Europe. V příjemném prostředí Lannovy vily v pražských Dejvicích se setkaly doktorandky a lektorky z celé Evropy, aby sdílely své poznatky a zkušenosti v oblasti výzkumu ženských organizací, feministického hnutí a forem občanství v evropských zemích zapojených do mezinárodního projektu FEMCIT. Tento projekt zkoumá měnící se pojetí, formy a praxe občanství v diverzifikujícím se multikulturním evropském prostředí. Středem zájmu projektu je analýza požadavků ženských organizací a občanských skupin, které problematizují současný status quo ve společenských vztazích charakterizovaných nerovnostmi na základě genderu, etnické příslušnosti, národnosti, geografického rozdělení, věku, sexuality atd. Cílem výzkumného projektu je posílení genderové rovnosti na základě porozumění tomu, jakým způsobem reflektují pojetí a praxe občanství genderové, etnické a národnostní skupiny a jak se tato pojetí a praxe promítají či nepromítají do formulací a implementací sociálních politik.

Přínos dalšího příspěvku Zuzany Schreiberové „Salóny a společenský život v Čechách devatenáctého století“ (s. 18–24) je možné posuzovat zejména v oblasti metodologie. Představuje historickou analýzu z pohledu tzv. dějin každodennosti. Tento nový obor historiografické práce odklání svou pozornost od anonymních struktur, aby věnoval prostor „mlčícím masám“. Jedná se tak vlastně o jakousi „mikrohistorii“, která se nevyhýbá subjektivním popisům životní zkušenosti se světem.⁵

Literární salóny 19. století představovaly právě takový historiky zatvrzele přehlížený mikrosvět. Snad proto, že se jednalo o „instituce veskrze matriarchální, kde ženy hrají prim“ (s. 19) a neměly tak z tradiční patriarchální perspektivy badatelům co říci. Ještě zajímavější je však skutečnost, že ani intelektuální povaha salónů, ani výše uvedená citace neplatily pro český salón, ale pouze pro zahraniční. Jak autorka uvádí „[...] v době osvícenství, nacházíme v českých zemích jen málo salónů, z nichž žádný nebyl veden dámou. Tato oblast společenského života zůstala ženám uzavřena. [...] hlavou českého salónu stále zůstává muž.“ (s. 20). Jako hlavní příčiny absence žen v českém salónním prostředí uvádí autorka nepřetržitá těhotenství českých žen a názorovou odlišnost českého prostředí například od francouzského a jejich nevalnou úroveň přičítá zejména dobovým limitům českého jazyka (s. 21). „Salónní kultura v Čechách totiž postupně devalvovala až do podoby kávových společností“ (s. 21), kterým vévodily pomlouvačné klepy a ženské hašteření. Alespoň tak kritizuje české salónní dýchánky sama Božena Němcová (s. 22), nestorka české kultury. V druhé části příspěvku přesouvá autorka svou pozornost k širší sféře společenského života. Tou manifestuje, že duševní potenciál českých žen nebyl zdaleka tak zanedbatelný, jak by se mohlo podle stavu českých literárních salónů zdát (s. 22). Práci uzavírá stručný exkurz dějinami módy a odívání 19. století. Ačkoliv vytyčení cíle příspěvku, tak jak jej autorka prezentuje v samotném závě-

ru práce, by patřilo spíše na začátek, jeho hlavní body se jí naplnit podařilo.

Informativní hodnota dalšího příspěvku Ladislava Zikmunda „Mezi reprezentací a intimitou. Poznámky k ideji a vybavení ženského salónu 19. století“ (s. 24–30) je nepopíratelná. Co však poněkud zaostává, je vymezení pracovního záměru. Absentuje jasně definovaný cíl, který by měl zřetelnou souvislost k zastřešujícímu tématu sborníku (gender a umění). Text se prezentuje jako volné pokračování, ba dokonce jako završení práce předešlé, ta však byla vystavěna zejména na metodologické informaci. Přitom obsahová linie Zikmundova textu je poměrně dobře patrná. Opírá se o zrcadlení významové vrstvy femininního ducha ve vybavení a využívání salónů a o vývoj salónního designérství (s. 25).

V úvodu autor upozorňuje na důležitou skutečnost, jež Schreiberová opomněla. Píše, že „ženy byly majordomkami, avšak jejich výsadní role byla podřízena poměrně jednoznačným společenským regulím. Byli to koneckonců muži, kteří sem přicházeli diskutovat, debatovat, scházet se.“ (s. 25) Jakkoliv byl salón ženským světem, stále pevně vězel uvnitř mužského kosmu a točil se kolem osy mužských pravidel. Účast žen na společenském životě nebyla tedy ani na poli soukromých aktivit, které jediné skýtaly jistou volnost a seberealizaci, nikdy zcela rovnocenná. Přesto se alespoň neveřejná sféra stala ženám arénou uměleckého sebevyjádření. Plně bylo do ženských rukou vloženo navrhování nejprve interiéru salónů, později i mužských prostorů a exteriérů – zahrad, parků apod. (s. 26–27). V aktivní malířské rovině skýtal salónní život ženám nejen vhodné zázemí, ale i bohatou a akceptovanou paletu námětů (s. 28). Významnou část věnuje autorka sběratelství (porcelánu, keramiky a kameniny) (s. 27–28), které bylo také součástí interiérového designérství a kultury pití kávy a čaje (s. 28), jež se však tématu týkají pouze okrajově. Poslední odstavce příspěvku odhalují, jak definovaná role ženy ovlivňovala využití salónů, konkrétně v oblasti hygieny a hudby (s. 29).

Jedním z cílů kursu bylo seznámit začínající výzkumnice z evropských zemí s praxí a teorií, která se k tomuto tématu váže v jednotlivých zemích, což bylo zprostředkováno podnětnými přednáškami osmi lektorek. Po jednotlivých lekcích následovala vždy diskuse, která umožnila konfrontaci pohledů na danou problematiku a porovnání perspektiv vědkyň z jednotlivých zemí.

Po celou dobu kursu probíhaly také diskuse nad příspěvky jednotlivých účastnic rozdělených podle zaměření příspěvků do tří pracovních skupin, vedených dvěma či třemi lektorkami, což umožnilo hlubší debaty nad vznikajícími projekty a zapojení všech přítomných. Účastnice workshopu měly možnost seznámit se s dosavadní prací svých kolegyň – doktorandek, získat konstruktivní reflexi své práce a diskutovat o aktuálních problémech s realizací výzkumů v mezinárodním kontextu.

Ženské hnutí a výzkum

První den, který byl ve znamení teoretického přístupu ke zkoumání ženského hnutí, jsme měly možnost vyslechnout přednášku Solveig Bergman (Nordic Institute for Women's Studies and Gender Research) zaměřenou na problematiku zkoumání ženských organizací a feministického hnutí v západoevropském kontextu. Její hlavní tezí byl předpoklad, že nelze hovořit pouze o jednom ženském hnutí či jednom feminismu, ale musíme přijmout realitu mnoha ženských hnutí, v teoretickém zázemí pak feminismů, ke kterým se vztahujeme. V praxi můžeme hovořit o snaze otevřít se širšímu vymezení (či chcete-li definování) významu toho, co a jak zahrnujeme do rámce ženského hnutí. Součástí takového přístupu je i nutná reflexe pozice výzkumníka v kvalitativním výzkumu označovaná jako metodologická reflexivita. Za klíčovou pro výzkum v dané oblasti považuje Bergman komparaci, a to jak ve smyslu metodologickém, tak lokálně-obsahovém. Hovořila především o mezinárodní komparaci při zkoumání ženských organizací, ženského hnutí a feminismů v současné společnosti.

Text Barbary Kolečkové plně dostává tomu, co slibuje ve svém titulu.⁶ Představuje čtenáři francouzského modernistického malíře Eduarda Maneta, tu část jeho života a tvorby, ve které hrají hlavní roli ženy – ženy jako milenky, múzy, objekty obdivu, modelky, inspirace. Ve svém exkursu Manetovým uměleckým světem poodhaluje řadu skutečností, jež skýtají bohatý potenciál k další badatelské práci. Při zasazování do historických kulís Paříže naráží autorka například na fenomén prolínání života ulice⁷ s životem vyšších kruhů (s. 30–31), což mělo ve své době jistě řadu zajímavých konsekvencí. Dotýká se také Manetova „antiakademismu“,⁸ který však ve světle jeho úspěšného proniknutí do zarytého konzervativního salónu vyžaduje hlubší vysvětlení (s. 31).

S rozvojem Paříže jako „města rozkoše“ se objevila třída žen, které byly jejími „zprostředkovatelkami“, žena se stala novou tváří metropole (s. 31). Hýřivý život a jeho nositelky se záhy dostaly do centra umělecké, a tedy i Manetovy pozornosti. Tento vliv se projevil v jeho největších dílech – Olympie (s. 31), Nana (s. 32) či Bar ve Folies-Bergère (s. 33), která reflektují vzkvétající obchod s „prodejnou láskou“. Mohou být interpretována jednak jako šířavá kritika měšťanského pokrytectví, jednak jako revoluční vyobrazení žen, světských „hrdinek“,⁹ které jsou vyzývavé, emancipované (sic!), pohrdající zákazníkem-mužem. V Manetově tvorbě také převládal námět dvojic, který vyúsťuje v obrazy plné napětí, jež svádí k psychologickým výkladům (s. 32–33). Vedle ryze ženského světa – žena při rituálu oblékání a ranní toalety (s. 32, 33) – zobrazoval Manet ženu také v mužském prostředí městských podniků (s. 33).

Manetova pokrokovost (měřena dobovými kritérii) se v určitém smyslu zrcadlí i v jeho osobním životě, v němž zaujímal důležitá postavení malířka Berthe Morisot, později manželka jeho bratra Eugèna (s. 34). Ač byla Manetova tvorba ve své epoše netypická a „Manetovy ženy se staly

ikonou moderního malířství“ (s. 34), vězelo jeho dílo stále ještě pevně v genderových konvencích.

Příspěvek Adély Foldynové¹⁰ svým tématem dokládá možnou šíři chápání pojmu genderových studií ve spojitosti s uměním. Představuje fenomén dandyho jako obrazu sebe sama, jako personifikované umělecké dílo, jehož existence je podmíněna přítomností publika (s. 37), dílo, které necharakterizují pouze „barvy“, ale také originalita (s. 36). Dandismus představuje životní styl, dandy je inspirací, ne umělcem v pravém slova smyslu, píše autorka a odhaluje tak nepravou podstatu dandismu takových uměleckých osobností, jakými byly např. Oskar Wilde či Honoré de Balzac na sklonku svého života (s. 38), neboť „právě ten, kdo je pravý dandy, je právě a jenom dandy“ (s. 38).

Právě negativní vymezení dandismu (dandy není gentleman, není umělec, není otrokem módy apod.) mě vede k otázce, jak by bylo možné vymezit tento fenomén vůči narcismu, egoismu či modernímu pojmu metrosexualismu. Definice dandyho Adély Foldynové je vyčerpávající, popisuje jej z formalistního i ideového hlediska jako nihilistu, „pomíjivé nekonceptuální dílo“ (s. 37), jako mýtus dokonalosti, který nenese žádný skrytý význam. Z podstaty své existence, kdy ze všech sil usiluje o vítězství nad přírodou (s. 38), se z dandyho stává věc, komodita k obdivu, druh dekorativního umění. Ačkoliv je popisovaný jev z genderového hlediska poněkud indiferentní, již pro své kvalitní zpracování si své místo ve sborníku zaslouží.

Filip Jakš pak v úvodu ke „Zrození dekadentního obrazu ženy očima Nietzscheho“ (s. 41–46) vymezuje dekadenci jako alternativu k mainstreamu, charakterizovanou emotivností a neúčelností (s. 42), přibližuje zrod dekadence (s. 43) a její předchůdce (s. 42), a uvádí tak čtenáře do kontextu nezbytného pro další vyprávění. Podtitulem „Nietzscheho okem“ se slibuje autor konečně věnovat Nietzscheho interpretacím dekadentního obrazu ženy. Čtenář se ihned do-

Druhý den byl tematicky zaměřen právě na význam komparativního výzkumu. Joyce Outshoorn (Leiden University) ve své přednášce zdůraznila význam komparace ve smyslu vysvětlování podobností a rozdílností při hledání odpovědi na otázky, proč jsou v některých zemích četná feministická hnutí a v jiných téměř žádná a proč v některých zemích ženské a feministické organizace výborně spolupracují s lokálními strukturami a jinde jen velmi těžko nebo vůbec ne. Při studiu těchto fenoménů můžeme podle Outshoorn úspěšně aplikovat několik druhů analytického výzkumu, z nichž každý má své výhody a zároveň úskalí. Dosud nejoblíbenějším a nejvděčnějším způsobem jsou národní případové studie, které poskytují množství relevantních dat, nicméně narážejí na své limity plynoucí z uplatnění metodologického nacionalismu a problému reprezentativity. Sledování jednoho fenoménu prostřednictvím kvalitativní skupinové komparace více zemí přináší nesporně ucelenější pohled na problematiku i větší množství cenných informací. Problémem tohoto typu výzkumů jsou ale nejen kulturní a jazykové bariéry, ale také vlastní pozice a postoje, z nichž jako výzkumníci vycházíme a které nám často brání pochopit kulturně odlišnou situaci. Může se tak snadno stát, že námi zvolené proměnné nebudou pro vybrané země vůbec relevantní. Poslední možností je zaměřit se na studium nadnárodních ženských organizací, kterých se v poslední době objevuje stále více. Při všech typech výzkumu je třeba klást hlavní důraz na vhodné zvolení analytických kategorií.

Drude Dahlerup (University of Stockholm) přednesla tezi, že nemůžeme studovat feminismy (jako-ismy) ani ženská hnutí, natož jejich vlny či odlišné podoby, pokud nenajdeme nějaký společný základ, který by byl pro feminismus jako hnutí (s tradicí několika desítek let) obecně platný. Existuje několik postupů a způsobů, pomocí nichž můžeme takový společný základ najít. Je to buď sledování organizační kontinuity organizací, které existují delší dobu, nebo nalezení způsobu, jakým se mladší hnutí identifikují se starším hnutím (jak se vůči němu vymezují). Dahlerup ale argumentovala nutností nalézt a definovat ideologic-

zvídá zásadní informaci, že v dekadentních představách je pozice ženy inverzní: „[žena se] stává silnější než muž a nemusí se podřizovat pravidlům společnosti“ (s. 44). Prvním symbolickým významem, který Nietzsche identifikuje, je utěšující žena podmaňující si muže (s. 44–45). Dekadentní zobrazování však nepostrádá ani ženu svůdnou a přitažlivou (s. 45), ba dokonce odhaluje dívčí erotickou nevinnost (s. 45), neobává se znázornit ženu nemocnou a umírající (s. 45) a téměř kacířsky i ženu na kříži (s. 46).

V některých pasážích jakoby se Nietzscheho oči poněkud vytrácely. V závěru se však navrácí se šířavou kritikou dekadentních postojů. Ty hodnotí z pozice metafyzické jako umění prázdné vášnivosti a z pozice rousseauovské (umělcovy vášně by neměly být samotným podnětem k vyjádření, pouze prostředkem) (s. 46). Tento kritický postoj však sám autor relativizuje, když píše, že „[...] k vytvoření zmíněných děl vedly [dekadentní umělce] ty samé myšlenky a pocity, jako byly ty Nietzscheho“ (s. 46). Autorův zájem se v průběhu celého textu přelívá od striktně filosofického, přes kunsthistorický po genderový. Téma ženy pak působí ústředně pouze zdánlivě a ve výsledném dojmu zůstává na samém okraji, vytlačeno zaujetím pro dekadentní postoje v umělecké sféře.

Bez ohledu na míru předchozí kritičnosti k jednotlivým příspěvkům lze nahlížet na celý sborník v pozitivním světle. Ač to zní jako klišé, autoři sborníku si vytyčili neskromný cíl, tištěná podoba knihy však dokazuje, že jej realizovali cílevědomě. Netvrdím, že se nad nedostatky mají přivírat oči jen proto, že se jedná o aktivitu studentskou, i studentská tvorba by měla mít ambice účastnit se první ligy. Na druhou stranu pohyb na hřišti, jehož terén je poodhalen pouze zčásti, sám o sobě brání dosažení excelentních výsledků hned v prvním zápase.

Poznámky

1 Více na internetových stránkách projektu www.obrazar.com. Jedná se již o několikátou úspěšně završenou akci. Jedním z hlavních realizátorů projektu je Ladislav Zikmund, student Ústavu dějin křesťanského umění na Kato­lické teologické fakultě UK v Praze.

2 Na Západě sice můžeme o vývoji genderových studií mluvit v řádu desítek let, co to však je v porovnání s dobou ustavování ostatních myšlenkových systémů, které spadají pod označení humanitní (filosofie, politologie, komparativní vědy, sociologie apod. I takové relativně nové humanitní směry jako například antropologie či environmentalistika sahají svými kořeny do vzdálenější minulosti).

3 „Porovnání studijních možností malířek v Čechách a ve Francii v druhé polovině 19. století“ (s. 3–8).

4 Na dané téma lze najít řadu zahraničních publikací, viz např. Chadwick, W. 1992. *Women, Art, and Society*. London: Thames & Hudson Ltd.; Reckitt, H. 2001. *Art and Feminism*. London: Phaidon Press Limited; Lippard, L. 1976. *From the Center*. New York: E. P. Dutton; Perry, G. 1999. *Gender and Art*. New Haven, London: Yale University Press atd.

5 Viz např. díla Richarda van Dülmena, více k obsahu dějin každodennosti např. van Dülmen, R. 1995. *Kultura a každodenní život v raném novověku*. Praha: Argo.

6 „Ženy v díle a životě Eduarda Maneta“ (s. 30–34).

7 Tam patří noční život se svými kavárnami, divadly, bary, život chudiny, umění avantgardy, ale i prostituce.

8 Manet „[...] dokonce pohrdal tím, co současná Paříž považovala za umění“ (s. 31).

9 Nebo „anti-hrdinek“, viz Nochlin, L. 1990. „The great anti-heroine: the fallen women.“ In: *Realism*. London: Penguin Books, s. 199–206.

10 „Dandy jako umělec i umělecké dílo“ (s. 35–41).

kou kontinuitu hnutí, kterou spatřuje ve zpochybnění současného společenského opresivního řádu. Dahlerup nás také zevrubně seznámila s výsledky svého výzkumu týkajícího se genderových volebních kvót, jehož nejzajímavějším zjištěním je skutečnost, že na sledovanou kategorii uplatnění volebních kvót nemá kategorie rozvinutosti země (tradiční rozlišování na rozvojové a vyspělé státy) žádný vliv, respektive nelze zde vysledovat žádnou souvislost. Za klíčové pro studium ženské otázky označila studium vztahu ženských organizací, feministického hnutí a politické reprezentace jako tři nezávislých oblastí, které se vzájemně významně ovlivňují.

Multikulturní feminismus

Třetí den byl zaměřen na studium multikulturních a jiných odlišností. Line Nyhagen Predelli (University of Loughborough) hovořila o vztahu multikulturalismu, občanství a náboženství k problematice genderových vztahů ve společnosti. Ve vztahu k multikulturalismu označila za klíčový úkol vypořádat se s potenciálními praktickými konflikty mezi genderovou rovností a poskytováním skupinových práv kulturním či náboženským minoritám. Vzhledem k problematické interakci mezi moderními socioekonomickými vzorci a skutečností, že některé kulturní či náboženské skupiny ahistoricky konstruuji svou identitu na základě odkazu na patriarchální společenský řád, je velmi složité zajistit svobodnou volbu žen. Jak ale zdůraznila, asimilace nejenže není řešením, ale navíc prohlubuje konflikty mezi minoritou a majoritou. Cílem multikulturního přístupu by přitom současně nemělo být stanovování odlišných práv pro ženy z minorit a pro ženy z majority. Řešením rovněž není potlačování kulturních specifík a nezávislosti kulturních či náboženských menšin jako takových. Je potřeba spíše dosáhnout toho, aby ženy z těchto skupin